

**Presidentti K. J. Ståhlberg – tasavallan takuumies -luento
Suomussalmella 16.1.2019 klo 17.00–18.30**

Suomussalmella varakirkkoherra Johan Gabriel Ståhlbergin perheeseen 28. tammikuuta 1865 syntynyt K. J. Ståhlberg valittiin 25. heinäkuuta 1919 Suomen tasavallan ensimmäiseksi presidentiksi.

Lapsuutensa hän vietti Haapajärvellä ja koulunsa hän kävi Oulussa, jossa kirjoitti ylioppilaaksi 1884 arvosanalla laudatur. Sen jälkeen hän aloitti yliopisto-opinnot ja valmistui molempain oikeuksien kandidaatiksi 1889 ja väitteli molempain oikeuksien tohtoriksi 1893. Saman vuonna hän solmi avioliiton pikkuserkkunsa opettaja Hedvig Wåhlbergin kanssa. Perheeseen syntyi kuusi lasta.

K. J. Ståhlberg oli poliittisilta näkemyksiltään nuorsuomalainen ja vankka laillisuuden kannattaja. Toimiessaan senaatin siviilitoimituskunnan protokollasihteerinä vuosina 1898–1903 hän kieltäytyi esittelemästä asevelvollisuuslakia ja kieltäytyi laatimasta ja varmentamasta senaatin päätöksen mukaista kirjettä, koska ne olivat laittomia. Sen seurauksena senaatti määräsi hänet välittömästi pidätettäväksi virantoimituksesta ja kenraalikuvernööri Bobrikovin määräyksestä senaatti erotti hänet virasta 15. huhtikuuta 1903. Näin hän puolusti rohkeasti laillisia menettelytapoja, vaikka joutui siitä itse henkilökohtaisesti kärsimään.

Noihin aikoihin alkoi myös hänen poliittinen uransa, sillä hän oli porvarissäädyn jäsenenä vuosina 1904–1905 ja eduskunnan jäsen vuosina 1908–1910, 1914, 1917–1918 ja 1930–1932. Hän tuli tunnetuksi erinomaisena laintuntijana, jonka asiantuntemukseen turvauduttiin useassa yhteydessä. Hän toimi Helsingin yliopiston hallinto-oikeuden professorina vuosina 1908–1918 ja korkeimman hallinto-oikeuden presidenttinä 1918–1919. Erityisen merkittävä rooli hänellä oli perustuslakikomitean puheenjohtajana 1917, jolloin Suomelle laadittiin tasavaltalaista hallitusmuotoa. Toiminnastaan tasavallan puolesta hän sai maamme kuningasmielisten ja oikeiston vihat niskoilleen.

Vuoden 1919 merkittäviin tapahtumiin kuului ennen muuta se, että tuolloin tuli voimaan uusi hallitusmuoto 17. heinäkuuta 1919. Sen keskeisiin periaatteisiin kuului se, että valtiotalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta. Lainsäädäntövaltaa käytti presidentti yhdessä eduskunnan kanssa. Ylin toimeenpanovalta oli presidentillä ja valtioneuvostolla. Tuomiovalta oli puolestaan riippumattomilla tuomioistuimilla. Hallitusmuodossa oli myös säädökset kansalaisten perusoikeuksista. Kyseinen hallitusmuoto takasi maan presidentille laajat valtaoikeudet, joita Ståhlberg käytti maltillisesti. Kyseinen perustuslaki oli voimassa vuoteen 2000, jolloin uusi, nykyisin voimassa oleva perustuslaki tuli voimaan.

Kun Suomelle ryhdyttiin valitsemaan ensimmäistä presidenttiä, Ståhlberg asettui hieman vastentahtoisesti ehdokkaaksi. Hän itse uskoi, että tehtävään valitaan valtionhoitajana toiminut kenraali C.G. Mannerheim. Kun ensimmäisen presidentin vaali suoritettiin eduskunnassa, Ståhlbergin tueksi asettuivat hänen oman puolueensa edistyspuolueen 29 edustajaa, Maalaisliiton 39 edustajaa ja sosialidemokraattien 76 edustajaa, yksi Ruotsalaisen kansanpuolueen edustaja ja yksi Kristillisen Työväenpuolueen edustaja. Hänen kokonaisäänimääränsä oli 143 ääntä, kun Mannerheim sai vain 50 ääntä. Lauri Kristian Relander ja Väinö Tanner saivat kumpikin yhden äänen ja kaksi

sosialidemokraattia jätti äänestämättä. Kaksi edustajaa oli vaalista poissa. Näin Ståhlbergista tuli hänen yllätyksekseen maamme ensimmäinen presidentti.

Siinä tehtävässä toimiessaan hän pyrki monin tavoin yhdistämään kansakuntaa vuoden 1918 tapahtumien jälkeen. Hän mm. kannatti vankeudessa olleiden punaisten armahtamista. Ståhlbergin politiikan painopiste oli ennen muuta sisäpolitiikassa, jossa hän käytti perustuslaillisia valtaoikeuksiaan esikuvallisesti ja viitoitti tien siten myöhempien presidenttien toiminnalle. Ulkopolitiikkaan hän ei juuri panostanut eikä tehnyt ainoatakaan valtiovierailua. Ståhlberg totesi, että seuraava presidentti tehköön niin monta valtiovierailua kuin haluaa.

Hänen virkakautensa päättyi 1925, minkä jälkeen hän toimi lainvalmistelukunnan vanhempana jäsenenä vuoteen 1946 ja oli rivikansanedustajana vuosina 1930–1932. Lapun liikkeessä häntä vihattiin ja sen vuoksi hän joutui liikkeen kyydityksen kohteeksi lokakuussa 1930. Muilutus kuitenkin epäonnistui ja merkitsi osaltaan Lapuan liikkeen alamäen alkua. Ståhlberg osallistui myös vuosien 1931 ja 1937 presidentinvaaleihin ja oli tulla myös tuolloin uudelleen valituksi.

Hänen elämänsä ja poliittisen toiminnan keskeinen periaate oli laillisuuden korostaminen, minkä vuoksi K. J. Ståhlberg nautti yleistä arvostusta yli puoluerajojen. Koko kansan arvostama valtiomies kuoli Helsingissä 22.9.1952.

Reijo Heikkinen